

Література

1. Стратегія застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, схвалена розпорядженням КМУ від 24.10.07 р., № 911-р // Баланс. — 2007. — № 64. — С. 7—10.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) 2004. — Частина 1. — К., 1272 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» // Баланс. — 2007. — № 4. — С. 102—107.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2008 р.

УДК 330.31

Л. В. Городянська,

канд. екон. наук,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВІДТВОРЮВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В статье определена экономическая сущность воспроизводимых экономических ресурсов и предложена их классификация. Раскрыты особенности организации учета необоротных интеллектуальных и необоротных материальных ресурсов предприятия.

In the article economic essence of the reproduced economic resources is definite and offered their classification. The features of organization of consideration of inconvertible intellectual and inconvertible material resources of enterprise are exposed.

Ключові слова: відтворювані економічні ресурси, необоротні нематеріальні ресурси, необоротні матеріальні ресурси, організація обліку необоротних нематеріальних ресурсів (результатів розумової праці), організація обліку необоротних матеріальних ресурсів (основних засобів).

Економічний потенціал країни в ринкових умовах господарювання зростає завдяки інтелектуалізації науково-технічного прогресу, раціональному використанню підприємствами економічних ресурсів та обумовлений обсягами їх інвестиційної діяльності. Дослідження показало, що інвестиції в основний капітал у 2000—2005 рр. підприємства здійснювали на 60—70 % за

рахунок власних коштів [1, с. 205]. Цей показник поступово знижувався та у 2005 р. становив 57,4 %.

Рационально управляти виробничим процесом у сучасних умовах господарювання неможливо без ефективної організації обліку відтворюваних економічних ресурсів на підприємстві. Належна організація обліку відтворюваних економічних ресурсів на підприємстві має починатися з визначення їх економічної сутності.

М. І. Крупка, П. І. Островерх та С. К. Реверчук визначають економічні ресурси як фактори виробництва, тому що їх використовують для виробництва товарів та послуг [2, с. 24]. Автори називають капітал ще інвестиційним ресурсом, а процес виробництва і збільшення його запасу — інвестуванням з метою створення реального капіталу. Автори пропонують розглядати реальний капітал як вид економічного ресурсу та фінансовий капітал як вид грошового капіталу [2, с. 25].

Г. І. Башнянин, Є. С. Шевчук визначають економічні ресурси як природні, людські та виготовлені людиною ресурси, які використовуються для виробництва товарів (послуг). Їх поділяють на матеріальні (земля, капітал) та людські ресурси (праця, підприємницькі здібності) [3, с. 63—64]. Інвестування автори розглядають як процес виробництва і придбання капітальних благ або виробничих знарядь, які використовуються у виробництві товарів і послуг. Інвестиції призначаються для збільшення обсягу функціонуючого в економічній системі капіталу [3, с. 194].

Дослідження економічної літератури [2—3] показало, що розкриті недостатньо питання структурного поділу відтворюваних економічних ресурсів на підприємстві.

Метою статті є з'ясування економічного змісту відтворюваних економічних ресурсів, формування їх структури та визначення особливостей організації обліку необоротних інтелектуальних та матеріальних ресурсів з метою раціонального управління господарською діяльністю підприємства.

Організацію процесів відтворення інтелектуального та основного капіталу керівництву підприємства необхідно розпочинати з усвідомлення їх економічної сутності та визначення джерел інвестування. Для перспектив довгострокового розвитку підприємства керівництво має формувати джерело внутрішнього інвестування основного капіталу переважно за рахунок амортизації та планувати шляхи зростання якості персоналу за інтенсивним типом відтворення.

В. В. Гончаров [4, с. 5] до числа основних ресурсів відносить тріаду «труд — основні засоби — капітал». Таким чином, стратегічне значення для підприємства має капітал як інвестиційний ресурс та відтворювані економічні ресурси, такі як необоротні матеріальні і необоротні нематеріальні ресурси.

З метою організації обліку відтворюваних економічних ресурсів на вітчизняних підприємствах та, особливо, їх вагомій складовій — відтворюваних економічних ресурсів необхідно їх спочатку структурувати. Нами запропоновано класифікацію за двома групами — необоротні нематеріальні і необоротні матеріальні ресурси (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація відтворюваних економічних ресурсів та процес інвестування з метою збільшення реального капіталу підприємства

За допомогою рис. 1 фахівці підприємства можуть наочно уявити системні зв'язки між складовими відтворюваних економічних ресурсів та процес інвестування за рахунок внутрішніх джерел підприємства. Відтворювані економічні ресурси можна поділити на дві великі групи — необоротні нематеріальні (інтелектуальні) ресурси (інтелектуальна або розумова праця персоналу та робітників) та необоротні матеріальні ресурси (основні засоби).

Використовуючи економічні ресурси в процесі господарської діяльності, підприємство виробляє товари (виконує роботи, надає послуги), які реалізуються на ринку та приносять прибуток. Частину прибутку, що акумулює нараховану амортизацію основних засобів та результати творчої діяльності персоналу, підприємство може використати у процесі інвестування з метою збільшення обсягів інтелектуального та основного капіталу. Незважаючи на зниження з роками цінності більшості необоротних матеріальних об'єктів, що належать до відтворюваних економічних ресурсів підприємства, завдяки фізичному й моральному зношуванню обладнання та нарахуванню амортизації, *цінність інтелектуальних ресурсів* — навпаки з часом *зростатиме*.

С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. В. Юрій [5, с. 286] вважають інтелектуальні інвестиції найприбутковішими та визначають їх як вкладання коштів у підготовку фахівців, розробку програм для комп'ютерів та інші види інтелектуальної діяльності.

М. І. Бондар визначає інвестиції «як грошові, майнові та інтелектуальні цінності», що вкладаються в об'єкти господарської діяльності з метою створення або поповнення капіталу підприємства та отримання ним прибутку [6, с. 28]. Капітальні інвестиції автор пов'язує з обов'язковим створенням на підприємстві інвестиційного фонду та поповненням його активів. Капітальні інвестиції підприємство направляє на відновлення виробництва, що сприяє реінвестуванню капіталу в частині реальних об'єктів інвестування. Автор зі зростанням вартості капіталу пов'язує саме «реальні інвестиції», завдяки яким відбувається поповнення на підприємстві таких реальних об'єктів, як основні засоби та нематеріальні активи, а не лише їх заміна [6, с. 29].

Проаналізуємо обсяги капітальних інвестицій за період 2002—2005 рр. [1, с. 204]. Дані згрупуємо у табл. 1.

Таблиця 1

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ за період 2002—2005 рр. [1, с. 204]

Показники по видах капітальних інвестицій	2002		2003		2004		2005	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Всього	46563	100	59899	100	89314	100	111174	100
Інвестиції в основний капітал	37178	79,8	51011	85,2	75714	84,8	93096	83,7

Інвестиції в нематеріальні активи	4223	9,1	1424	2,4	2146	2,4	3040	2,8
Інші витрати	5162	11,1	7464	12,4	11454	12,8	15038	13,5

Інвестиції в основний капітал серед капітальних інвестицій займали найбільші частки, зокрема у 2002 р. — 79,8 %; у 2003 р. — 85,2 %; у 2004 р. — 84,8 %; у 2005 р. — 83,7 % (табл. 1). Інвестиції в нематеріальні активи у цей період значно знизилися та у 2005 році становили лише 2,8 %.

Основу організації обліку необоротних матеріальних ресурсів (основних засобів) та необоротних нематеріальних ресурсів (нематеріальних активів) формує їх економіко-правова класифікація або групування за різними ознаками.

З'ясуємо особливості організації обліку основних засобів та нематеріальних активів. Організація обліку основних засобів та нематеріальних активів *на первинному етапі* обумовлена їх рухом у процесі надходження, вибуття та використання в господарській діяльності підприємства за встановленими місцями експлуатації об'єктів.

Об'єкти організації первинного обліку основних засобів та нематеріальних активів на підприємстві складає економічна інформація (облікові номенклатури) щодо терміну корисного використання об'єктів, їх ліквідаційної вартості, цінового критерію (для основних засобів) — дорогоцінні або малоцінні, методу нарахування амортизації. Фахівці підприємства обирають із сукупності перелічених показників альтернативні елементи та відображають їх у проекті наказу про облікову політику.

Основні засоби можуть групуватися за сукупністю спільних технічних характеристик, функціональним призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів, формами власності й видами економічної діяльності тощо. Інформація щодо класифікації показників основних засобів наочно представлена у праці [7, с. 40]. Кожному підприємству доцільно скористатися запропонованою класифікацією — для належної організації обліку основних засобів, постійної підтримки об'єктів основних засобів у працездатному стані, забезпечення їх ефективного використання й своєчасної заміни або оновлення.

Л. М. Хоменко [8, с. 140] розглядає сутність процесу оновлення основних засобів підприємств як сукупність процесів технічного переозброєння, реконструкції і розширення наявних або

спорудження нових виробничих об'єктів на новій технічній основі, тобто в межах розширеного відтворення.

Для цілей організації обліку об'єктів основних засобів *на поточному етапі* першочергове значення має їх класифікація за дев'ятьма групами згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби». Кожній групі основних засобів відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку [9] привласнено відповідний субрахунок. Аналітичний облік основних засобів ведеться окремо за кожним об'єктом, синтетичний облік передбачає їх відображення на рахунку 10 «Основні засоби».

Для організації обліку основних засобів на поточному етапі — запропоновано табл. 2, де об'єкти основних засобів наведені за дев'ятьма групами на відповідних субрахунках згідно з планом рахунків [9] та П(С)БО 7.

Таблиця 2

ГРУПУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА СУБРАХУНКАМИ

Назва групи об'єктів основних засобів	Субрахунки	
	код	назва
1	2	3
Група земельні ділянки	101	Земельні ділянки
Група капітальних витрат на поліпшення земель	102	Капітальні витрати на поліпшення земель
Група будинків, споруд та передавальних пристроїв	103	Будинки та споруди
Група об'єктів машин та обладнання	104	Машини та обладнання
Група транспортних засобів	105	Транспортні засоби
Група інструментів, приладів, інвентарю (меблів)	106	Інструменти, прилади та інвентар
Група тварин	107	Тварини
Група багаторічних насаджень	108	Багаторічні насадження
Група інших об'єктів основних засобів	109	Інші основні засоби

Для цілей організації обліку нематеріальних активів *на поточному етапі* вагоме значення має класифікація об'єктів необоротних нематеріальних активів за групами відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». До групи нематеріальних активів належить сукупність однотипних за призначенням та умовами використання нематеріальних активів. Синтетичний облік нематері-

альних активів ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи». Запропоновано для цілей організації обліку нематеріальних активів *на поточному етапі* табл. 3, де об'єкти нематеріальних активів наведені за шістьма групами на відповідних субрахунках згідно з планом рахунків бухгалтерського обліку [9] та П(С)БО 8.

Таблиця 3

ГРУПУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА СУБРАХУНКАМИ

Назва групи об'єктів нематеріальних активів	Субрахунки	
	код	назва
1	2	3
Група прав на об'єкти природних ресурсів	121	Права користування природними ресурсами
Група прав користування майном	122	Права користування майном
Група об'єктів права на комерційні позначення	123	Права на комерційні позначення
Група прав на об'єкти промислової власності	124	Права на об'єкти промислової власності
Група об'єктів авторського права та суміжних з ним прав	125	Авторське право та суміжні з ним права
Група інших об'єктів нематеріальних активів	127	Інші нематеріальні активи

Подальший поділ основних засобів та нематеріальних активів у межах окремих груп визначається різними нормативними актами, робочим планом рахунків та залежить від необхідності деталізації господарської діяльності за ділянками обліку на кожному підприємстві.

У статті визначено економічну сутність відтворюваних економічних ресурсів та з метою удосконалення організації обліку на підприємстві запропоновано:

1. Виокремити із сукупності економічних ресурсів відтворювані економічні ресурси, що мають стратегічне значення для підприємства. До таких ресурсів належать необоротні інтелектуальні ресурси (розумова праця персоналу та робітників) та необоротні матеріальні ресурси (основні засоби).

2. Класифікацію відтворюваних економічних ресурсів (рис. 1). Відтворювані економічні ресурси, що задіяні у процесі виробництва продуктів інтелектуальної діяльності (виконання робіт, надання послуг), приносять підприємству прибуток, який частково можна використати на інвестування за рахунок внутрішніх джерел.

Розкрито особливості організації обліку відтворюваних економічних ресурсів підприємства, які полягають у:

— зниженні з роками вартості об'єктів необоротних матеріальних ресурсів, які обліковують на рахунку 10 «Основні засоби», та у зростанні суми нарахованої амортизації на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»;

— зростанні з роками вартості підприємства завдяки покращенню якості необоротних інтелектуальних ресурсів шляхом розвитку творчого мислення персоналу, підвищення його кваліфікації та набуття досвіду. Результати інтелектуальної діяльності персоналу обліковують на рахунку 12 «Нематеріальні активи».

Проаналізовано за статистичними даними структуру капітальних інвестицій за видами у 2002—2005 рр. З'ясовано, що лівову частку серед капітальних інвестицій займають інвестиції в основний капітал, обсяги яких з роками зросли до 83,7 %, інвестиції в нематеріальні активи у цей період значно знизилися до 2,8 %.

Основним напрямом подальших наукових досліджень є визначення методів оцінки вартості відтворюваних економічних ресурсів підприємства.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2005 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О. Г. Осауленка. — К.: Консультант, 2006. — 576 с.

2. *Крупка М. І., Островерх П. І., Реверчук С. К.* Основи економічної теорії : підручник. — К.: Атіка, 2001. — 344 с.

3. *Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. та ін.* Політична економія : навч. посібник / за ред. д. е. н., проф. Г. І. Башнянина і к. е. н., доц. Є. С. Шевчука. — 4-те вид., переробл. і вип. — Львів: Магнолія плюс, видавець СПД ФО В.М. Піча, 2006. — 308 с.

4. *Гончаров В. В.* Руководство для высшего управленческого персонала: у 2 т. Том 2. — М.: МНИИПУ, 1997. — 736 с.

5. *Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. В.* Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. — Т. 1 / за ред. С. В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005. — 616 с.

6. *Бондар М. І.* Основні види інвестицій та їх роль у відтворенні економіки країни // Вчені записки : зб. наук. праць. / відп. ред. Павленко А. Ф. — К.: КНЕУ, 2006. — Вип. 8. — С. 27—32.

7. *Городянська Л. В.* Удосконалення процесу обліку і аналізу амортизації основних засобів за допомогою узагальнюючої методики з використанням програми Excel // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування : зб. наукових праць. Економіка. — Рівне: НУВГП, 2004. — Ч. 2. — Вип. 4 (28). — С. 33—43.

8. *Хоменко Л. М.* Супність технічного оновлення промислових підприємств // Вчені записки : зб. наук. праць / відп. ред. Павленко А. Ф. — К.: КНЕУ, 2006. — Вип. 8. — С. 136—142.

9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 зі змінами та доповненнями / ЛІГА: ЕЛІТ 7.8.1 © ІАЦ «ЛІГА», ЛІГА БізнесІнформ, 2007 // liga.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2008 р.

УДК 657 244.1

Л. В. Івченко,

канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ

В статье рассматривается один из главных вопросов вексельного оборота — его обеспечение. Раскрыта сущность понятий акцепт, аваль и индосамент, которые являются важными элементами обеспечения гарантий возврата вексельного кредита.

Notes flow proving is very important question that is examining in the article. An essence of such notions as accept, aval and indosament is disclosing as they are elements of notes that secures turning of note credit.

Ключові слова: вексельні зобов'язання; акцепт, аваль, індосамент, векселедавець; аваліст; індосант.

Одним з головних питань вексельного обігу є його забезпечення. Кредитні відносини, що відображаються у вексельних зобов'язаннях, спираються на:

а) кругообіг і обіг фондів у процесі суспільного відтворення, коли авансований капітал у грошовій формі повертається до товаровиробників у неоднакові проміжки часу. Неспівпадання надходжень і витрат створює господарським суб'єктам такі трудно-

© Л. В. Івченко, 2008